

Är det lämpligt att präster är frimurare?

Frimurarorden har funnits i Sverige åtminstone sedan 1735, men det är först under senare år det blivit en offentlig debatt kring fenomenet ifråga.

En anledning till att frimurarorden så länge kunnat undandra sig kritisk granskning är att den haft stark förankring i samhällets högsta skikt med konungen i spetsen. Numera är det emellertid inte, med vissa undantag, samhällets toppar man möter där, snarare de som befinner sig strax under toppnivån. Samhällsutvecklingen har gjort frimurarorden mindre attraktiv för dagens makthavare. Carl XVI Gustav är den förste kungen i modern tid som inte själv är medlem. Han står endast upptagen som ordens beskyddare, men samtidigt är han också till namnet beskyddare för åtskilliga andra verksamheter utan att personligen engagera sig i dem. Stormästare är i stället prins Bertil. Drygt 17 000 svenska män är medlemmar i orden.

Kritiken tog fart för tio år sedan i samband med att man renoverade grannfastigheten till frimurarnas hus i Stockholm. Det råkade bli en spricka i väggen så att byggnadsarbetarna kunde titta in i frimurarnas källare, där de till sin häpnad fann en mängd pryddligt ordnade dödsallar och benknor. Någon passade på att fotografera den makabra synen, bilden publicerades i kvällstidningarna och i TV anordnades en debatt, där frimurarepresentanter ställdes mot väggen.

Emellertid har det varit svårt att verkligen diskutera frimurarordens innehåll, eftersom de ritualer, som utgör ordens ryggrad, har varit hemliga. Nu har saken dock kommit i ett annat läge sedan Sverre Dag Mogstad, förste amanuens vid Menighetsfakulteten i Oslo, i höstas utkom med en avhandling om frimurarorden där det mesta i frågan finns att läsa (Frimureri. Mysterier, fellesskap, personlighetsdanning. Universitetsförlaget, Postboks 2959 Tøyen, 0608 Oslo, Norge).

Hur Mogstad lyckats komma över sina källor avslöjar han inte, men påpekar att åtskilliga kan man finna i offentliga bibliotek runt om i Europa. I sin fylliga litteraturförteckning har han markerat svåråtkomliga publikationer med en asterisk. Boken måste betecknas som en forskningsbragd. Den har också följts upp med en artikelserie i Expressen, något som tycks ha bidragit till att tidningens chefredaktör blev avskedad, samt en diskussion i TV-programmet Kvällsöppet den 12 januari i år.

Förbudet för katoliker

Frimureriet har alltid varit förbjudet av den romersk-katolska kyrkan. Påvarna från Clemens XII (1738) fram till Johannes Paulus II (1983) har varit otvetydiga i sina uttalanden. De troende som blivit frimurare befinner sig i ett tillstånd av svår synd och får inte ta emot nattvarden.

Detta är inte oväntat, eftersom frimurarlogerna i Sydeuropa ofta har dragit till sig fritänkare och antikyrliga personer. Så var förgrundsfigurerna i såväl den franska upplysningen (Voltaire, Rousseau m.fl.) som i de franska revolutionerna 1789-94 (Danton, Robespierre m.fl.), 1830, 1848 och 1871 frimurare. Även nuvarande franske presidenten Mitterand är ordensbroder. 1982 blev den hemliga frimurarlogen P2 avslöjad i Italien, eftersom den hotade samhället p.g.a. sina förbindelser med maffian och bankvärlden. Avslöjandet kom t.o.m. att skaka Vatikanens egen bank.

Från sådant frimureri tar den svenska orden avstånd. I skriften "Svenska Frimurare Ordens ideologiska grundsyn", utgiven 1993, utarbetad av bl.a. biskoparna Sven Lindegård och Karl Gunnar Grape, distanserar man sig från det franska systemet, som "bygger på humanistiska, icke religiösa ideal".

"På kristen grund"

Man menar att det däremot förhåller sig annorlunda med det s.k. svenska systemet, som även förekommer i Danmark, Finland, Island, Norge och Tyskland med i allt cirka 50 000 medlemmar. I frimurarordens allmänna lagar anges nämligen följande: "Orden är byggd på kristen grund. Medlemskap förutsätter därför kristen bekännelse."

Enligt upplysningsskriften av Lindegård m.fl. är emellertid ordens ritualer präglade av upplysningstidens teologi med dess betoning av förnuftet och dess framhävande av dygden. Man har därför vid olika tillfällen frågat sig om inte ritualerna borde omarbetas i enlighet med mera aktuell teologi och kristendomstolkning, men orden har på denna punkt, enligt dess egen upplysningsskrift, intagit en restriktiv hållning. Man har även ansett att man har ett kulturhistoriskt värdefullt arv att bevara. Dock framhåller man att det väsentliga är "de upplevelser av andlig verklighet som ritualerna vill förmedla".

Vidsynt är man även vad gäller symboler av icke-kristet ursprung. "Inte heller här bör man gå fram med försök att rensa ut." Tydligt upplever man visserligen den förnuftsmässiga teologin och de icke-kristna symbolerna som ett problem, men troheten mot ordenstraditionerna väger tyngre. Förändringar har dock ägt rum. Enligt Mogstad har det beryktade blodblandningsritualet i den till sin

existens för de flesta frimurare hemliga X:2-graden, ett ritual där man tar en droppe blod från den recipierande i en nattvardskalk, blandar detta med vin samt sparar blod från äldre bröder och sedan dricker blandningen, inte praktiserats sedan 1981.

Vidare heter det i upplysningsskriften: "Frågan om vilka inslag som skall ses som kristna/religiösa inslag i Ordens ritualer måste med nödvändighet bli personligt färgad. Den beror av hur var och en upplever ritualer och symboler. - Många frimurare har upplevt friheten att få dra egna slutsatser och bilda sig en egen uppfattning av ritual och symboler som något mycket positivt. Den kristna grundsynen påtvingar inte individen en strikt styrning eller dogmatiska påbud." Man synes alltså inta en teologiskt liberal hållning, där individens egen upplevelse får bestämma trostolkningen.

Gärningslära

Vidare framhåller upplysningsskriften, att frimureriets accent förändras allt efter som man stiger i graderna. "I det första skedet ligger alltså tyngdpunkten vid det etiska, vid personlighetsutveckling och förpliktelser, i det senare på trons gåva i Jesus Kristus. I det förra föregrips inte vad som skall komma. Man anar, skymtar och antyder, men man tar inte ut någonting i förskott." Man får alltså vandra laggärningarnas väg till dess att man aktas värdig att tas upp i de grader, där man skall få lära känna Jesus Kristus. Det är med andra ord inte fråga om något evangeliskt erbjudande till syndare av nåden i Jesus Kristus. Först måste man göra sig förtjänt genom att passera de etiskt betonade lägre graderna.

Från grad till grad

Efter att ha läst så långt i frimurarnas egen upplysningsskrift undrar man naturligtvis vad det är den egentligen kommenterar. Man känner behov av att själv få bilda sig en uppfattning. Med Mogstads bok är nu detta möjligt även för en utomstående, även om, som frimurarrepresentanten f.d. stockholmskyrkoherden Gunnar Meiton framhöll i TV:s Kvällsöppet, Mogstad inte har kunnat förmedla själva stämningen i ordenslokalen när ritualerna genomförs. Men det kan ju snarare vara en fördel att i lugn och ro, utan suggererande effekter och kamrattryck, få bilda sig en egen uppfattning.

Mogstad redovisar ett omfattande material och när man läser om den ena graden efter den andra blir det hela till sist ganska monotont. Här följer emellertid några axplock ur det mycket rikhaltiga materialet:

Första steget in i frimurarsystemet är att upptas i första graden. Efter att ha väntat i ett förberedelserum förs den recipierande med en bindel för ögonen in i en sal. Detta skall symbolisera att han tidigare har vandrat i mörkret men nu skall lära känna ljuset i frimurarlogen. "Ordförande Mästaren" frågar vilken religion han tillhör och om han anser att detta är den bästa religionen. Han får sedan veta att också frimurarorden har en religion, men om denna är densamma som recipientens eller en annan är tills vidare en hemlighet. Sedan får han tre gånger frågan: "Vill du bekänna dig till vår religion och överge din egen?" Svarar han nej två gånger anses han ha bestått provet.

Efter några andra prov och efter att ha lurats tro att han inte klarat sig får han så småningom svära en ed, där han förpliktar sig att aldrig avslöja några hemligheter, att osvikligt efterkomma ordens lagar och regler, att betala sina avgifter och i lydnad och underdånighet fullgöra allt som han blir ålagd som frimurare. Han lovar, att om han på minsta sätt bryter mot dessa löften samtycker han till att hans hals blir avhuggen, hjärtat utrivet, tunga och inälvor utslitna, allt kastas i havets djup, kroppen bränns upp och askan sprids för vinden så att ingenting "av mig eller min härkomst må återfinnas bland människor eller frimurare".

Efter ytterligare ett tystnadsritual med ett glödande järn, som avkyls i vatten, samt ett sigill som trycks mot tungan tas så ögonbindeln bort och han får skåda ljuset i form av magnesium, som kastas mot en kandelaber, där ljuset alltså flammar upp, samtidigt som alla bröderna i salen riktar sina värjor mot den nye broderns bröst. Sedan får han frågan "Är du redo att blanda ditt blod med brödernas?", vilket han sedan får göra på ett symboliskt sätt när man låtsas slå in spetsen på en passare i bröstet på honom, samtidigt som ceremonimästaren håller en kristallbägare med en blodfärgad vätska samt ett blodigt tygstycke framför honom. (Om denna beredvillighet att blanda sitt blod påminns så småningom det fåtal bröder, som aktas värdiga att recipiera i den hemliga X:2-graden.) Slutligen tilldelas han ett skinnförkläde, en murslev, ett par vita kvinnohandskar och ett svärd.

Vandring i ljuset?

Alla frimurare har alltså gått igenom detta ritual, även de cirka 500 präster, som är medlemmar. Det

innebär att de, trots att de varit bundna av sina prästlöften, har avlagt mycket långt gående löften till ett lärosystem som varit hemligt för dem. De har förklarat sig redo att blanda sitt blod med ett antal för dem då ännu ganska obekanta personer. De har erkänt sig vilja inträda i frimurarorden för att söka ljuset, fastän de ju borde veta att Jesus är världens ljus och att den som följer honom "skall förvisso icke vandra i mörkret, utan skall hava livets ljus", (Joh.8:12).

Vid inträdet i tredje graden får man vara med om den beryktade likkistecermonin. Den sökande får lägga sig i en kista, som bärs bort under sorgemusik. Ett lösenord avslöjas: "Mac-Benac", som påstås betyda "kroppen har redan börjat upplösas". Är detta en värdefull erfarenhet för den präst, som själv förrättat många begravningar?

I grad IV-V går recipienten ensam genom en trång, mörk gång, som är dekorerad med döds skallar och benknotor. Det var förmodligen denna gång, som byggnadsarbetarna såg i stockholmsfrimurarnas källare för tio år sedan. Sedan ställs han inför en staty av Harpokrates, en gudomlighet, som i det gamla Egypten räknades som son till Isis och den döende Osiris. Harpokrates har fingret framför munnen för att påminna om tystnadslöftet. På kroppen har han en orm, som biter sig själv i halsen, en gammal alkemistisk symbol. Figuren är iklädd ett frimurarförkläde med nionde gradens röda kors. Inför denna avgudabild skall man besvara ett antal frågor. Men den verkliga frågan borde vara: Kan en kristen präst delta i detta?

Hemlig prästvigning i hemligt kapell

Den åttonde graden är en tempelriddargrad. Nu öppnar sig en ny och större frimurarvärld. Den sökande måste först underteckna ett formulär med nio löften. I det sjunde lovar han följande: "Att anse alla den heliga ordens riddare och bröder som mina förtroligaste vänner..." Det borde alltså innebära att från och med nu är ordensbröderna mer närstående än t.ex. ens egen hustru. Är detta löfte verkligen förenligt med äktenskapslöftet?

I denna grad skiljer man på präster och lekmän. Lekmännen dubbas till riddare medan prästerna (som förut varit ordensdiakoner) nu blir ordenskaplaner. Först nu får man också veta att orden har ett eget kapell. I detta kapell äger vinningen av kaplanerna rum. Efter att ha avlagt en ed doppar den recipierande prästen fingrarna i vatten och gör korstecken på pannan och bröstet. Därefter iklädes han alban (mässkjortan) med cingulum (gördel) och slutligen en vit mässhake. Sedan säger "Högste Prelaten" till honom: "Du har nu blivit antagen till andlig broder och kaplan av vår Herre Jesu Kristi heliga och fattiga Tempelorden till Guds namns ära och Ordens andliga tjänst och uppbyggelse. Gå i frid!" Den redan förut i kyrkans ordning vigde prästen blir alltså i hemlighet också vigd till präst i ett annat prästerskap i frimurarordens hemliga kapell. Är detta förenligt med prästlöften?

Detta är alltså något av det, som 500 präster i vår kyrka ägnar sin fritid åt. Är det verkligen lämpligt att de gör det?

ANDERS BROGREN
prost, Istorp

Denna artikel publicerades i Borås Tidning 1994.